

KS. HENRYK KARBOWNIK

OGÓLNOPOLSKIE SYMPOZJUM
NT. NIE ZNANYCH SYNODÓW W POLSCE PRZEDROZBIOROWEJ

Po Soborze Watykańskim II powstało w Kościele szereg instytucji kolegialnych tak na szczeblu ogólnościatowym, krajowym, jak i diecezjalnym. Nie są one zupełnie nowymi strukturami, gdyż istniały już w dawnych wiekach pod nazwą soborów powszechnych, synodów prowincjonalnych bądź też diecezjalnych. Badania nad ich znaczeniem i rolą w dziejach Kościoła prowadzą historycy i kanoniści. Za interesowanie dawnymi synodami doprowadziło do zorganizowania przez Zakład Historii Prawa Kościelnego w Polsce przy Wydziale Prawa Kanonicznego ogólnopolskiego sympozjum synodalistów, które odbyło się w gmachu KUL w dniu 6 grudnia 1982 roku. Tematem jego obrad były „Nie znane synody z okresu Polski przedrozbiorowej”. Wzięli w nim udział pracownicy naukowcy KUL, wykładowcy prawa kanonicznego i historii Kościoła w wyższych seminariach duchownych, pracownicy archiwów kościelnych oraz studenci Wydziału Prawa Kanonicznego i Wydziału Teologicznego (historia Kościoła). W sympozjum uczestniczyło około 60 osób.

Sympozjum otworzył J.M.ks. prof. dr hab. Mieczysław Krąpiec — rektor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego — witając jednocześnie uczestników i prelegentów. Słowami zagajenia wprowadził w problematykę obrad, uzasadniając potrzebę kontynuowania badań nad historią ustawodawstwa synodalnego w Polsce jako pewnej części kultury polskiego narodu. Ponadto wskazał na konieczność wydawania uchwał synodalnych, pomników prawa kościelnego w Polsce, które zachowały się do czasów współczesnych, by tym sposobem uratować je od zupełnej zagłady.

W czasie trwania sympozjum zostały wygłoszone 4 referaty.

Pierwszy referat pt. „Synod archidiecezji gnieźnieńskiej z 1414 roku” wygłosił bp prof. dr hab. Walenty Wójcik. Przedstawił w nim dzieje rękopisu. Następnie krótko omówił treść statutów i wskazał na ich źródła, z których zostały zapożyczone. Były nimi statuty synodów legackich i prowincjonalnych oraz *Liber sextus* Bonifacego VIII. Jedynie 3 artykuły uchwał synodu, odprawionego przez prymasa Mikołaja Trąbę w 1414 roku, stanowiły materiał oryginalny. Prelegent nadmienił także, iż nie dostrzegł głębszego związku między uchwałami omawianego synodu a statutami wieluńsko-kaliskimi w roku 1420.

Referat pt. „Sprawa synodu unicko-prawosławnego we Lwowie w 1629 roku” wygłosił ks. doc. dr hab. Edmund Przekop. Problematyka zawarta w tym referacie została opracowana przez prelegenta na podstawie rękopisu znajdującego się w Archiwum Watykańskim, a zawierającego sprawozdanie z przebiegu przygotowań do synodu, sporządzone przez ich uczestnika biskupa Rafała Korsaka. Powodem zwołania tegoż synodu było zbyt powolne i trudne wprowadzanie w życie posta-

nowień Unii brzeskiej z 1596 roku na całym obszarze wschodniej Rzeczypospolitej, a jednocześnie pragnienia połączenia obydwu wyznań chrześcijańskich, które wyraziły się w dążeniu do odprawienia synodu unicko-prawosławnego we Lwowie w 1629 roku. Aczkolwiek synod nie doszedł do skutku, to jednak przygotowania do niego — zdaniem prelegenta — wyjaśniają wiele spornych kwestii i mogą rzucić światło na badania dotyczące ruchu ekumenicznego na naszym rodzimym terenie.

Trzeci referat pt. „Synod diecezji płockiej z roku 1698” wygłosił ks. dr hab. Wojciech Góralski. Nadmieniał na wstępie, iż fakt odprawienia synodu był historykom wiadomy z zakresu dziejów ustawodawstwa synodalnego; nie były jednak znane uchwały tegoż synodu. Możliwość zapoznania się z nimi nastąpiła dopiero po znalezieniu w 1975 roku rękopisu zawierającego postanowienia omawianego synodu. Ich treść w głównej mierze dotyczy obowiązków beneficjantów służby Bożej, karności duchowieństwa, życia chrześcijańskiego, spraw kapituły, zakonów, a także spraw majątku kościelnego i sądownictwa. Dalsze badania nad uchwałami tegoż synodu są prowadzone przez prelegenta.

Referat czwarty, zatytułowany „Projekt edycji uchwał synodalnych z okresu Polski przedrozbiorowej przez Zakład Historii Polskiego Prawa Kościelnego”, wygłosił ks. dr Henryk Karbownik. W pierwszej części autor przedstawił rys historyczny prowadzonych od 1880 roku przez polskich historyków prac przygotowawczych nad wydaniem zbioru uchwał synodalnych oraz dotychczasowe osiągnięcia w tej dziedzinie. W drugiej zaś części referatu prelegent wskazywał na to, co jeszcze należy zrobić, aby doprowadzić do zakończenia prace nad wydaniem synodyku. Zdaniem referenta główny wysiłek należy skierować na opracowanie i wydanie uchwał synodów obrządku rzymskokatolickiego, unickiego i ormiańskiego wszystkich diecezji położonych na terytorium przedrozbiorowego państwa polskiego. Pierwszym etapem prac na tym odcinku winno być przeprowadzenie kwerendy, obejmującej archiwa, biblioteki kościelne i państwowe, znajdujące się także poza granicami kraju. Następny tylko uchwały synodów zachowane w rękopisach czy starodrukach, lecz i inne ma gi na niemożliwość przeprowadzenia tych wszystkich prac przez jedną osobę należy powołać grupy robocze i powierzyć im opracowywanie problematyki poszczególnych diecezji. W zakończeniu prelegent zwrócił się do uczestników z prośbą o zgłaszanie propozycji w tej sprawie i współpracę przy wydawaniu synodyku.

Po każdym wygłoszonym referacie uczestnicy sympozjum stawiali pytania. Jednak dyskusja skoncentrowała się głównie wokół problematyki podjęcia pracy nad przygotowaniem materiałów do wydania zaprojektowanego synodyku. Projekt edycji zyskał poparcie ze strony wszystkich uczestników sympozjum. Padały natomiast rozmaite głosy odnośnie do sposobu przeprowadzania prac poszukiwawczych, badawczych i wydawniczych, które nie sprzeciwiały się głównym założeniom projektu, lecz jedynie uzupełniały jego treść.

Podczas dyskusji głos zabrali: ks. bp prof. dr hab. Walenty Wójcik, ks. prof. dr hab. Paweł Pałka, ks. prof. dr hab. Stanisław Librowski, ks. prof. dr hab. Bolesław Kumor, ks. prof. dr hab. Józef Krukowski, ks. prof. dr hab. Henryk Wojtyska, ks. dr Jan Dudziak, ks. dr Alojzy Szorc, ks. mgr Tadeusz Żebrowski, ks. dr Tadeusz Krahel, ks. doc. dr hab. Edmund Przekop, ks. doc. dr hab. Wojciech Góralski, ks. dr Henryk Karbownik.

Jednym z problemów poruszonych w dyskusji była sprawa przeprowadzenia dokładnej kwerendy we wszystkich dostępnych archiwach i bibliotekach krajowych, zagranicznych, a nawet — jeżeli to będzie możliwe — w zbiorach prywatnych. Przy poszukiwaniu zaś materiałów dużą pomocą będzie służył katalog synodów danej diecezji, który uprzednio należy sporządzić. Podczas kwerendy należy zbierać nie

tylko uchwały synodów, zachowane w rękopisach czy starodrukach, lecz i inne materiały wchodzące w zakres tzw. oprawy synodu, np. okólniki wydawane przez biskupów, instrukcje kapituł, kazania wygłoszone na synodach itp. (ks. bp. Walenty Wójcik, ks. S. Librowski). Z uwagi na to, że w dawnych czasach termin *sinodus* oznaczał też i inne zgromadzenia, np. kongregacje diecezjalne lub archidiaconalne, stąd i te materiały powinny być uwzględnione w kręgu niniejszych opracowań. (ks. A. Szorc, ks. B. Kumor). Ks. S. Librowski zwrócił uwagę na akta dotyczące tych synodów, które były zwołane, lecz nie doszły do skutku, bądź nie podjęły uchwał.

Zebrane materiały powinny być krytycznie opracowane i przygotowane do opublikowania zgodnie z zasadami zawartymi w instrukcjach wydawniczych z 1953 i 1955 roku (ks. A. Szorc, ks. B. Kumor, ks. H. Wojtyska), a prócz tego należy sporządzić specjalną instrukcję podającą reguły przy opracowywaniu uchwał synodalnych. Ma być ona przygotowana przez ks. A. Szorca i ks. H. Karbownika.

Ks. bp W. Wójcik wystąpił z wnioskiem, by prócz materiałów źródłowych zamieszczać także w wydawanych dziełach studia i badania nad synodami i ich uchwałami. Ks. H. Wojtyska i ks. W. Góralski byli zdania, iż badania i studia nad synodami należy pozostawić przyszłym badaczom, którym obecnie należy dać teksty. Wypada jednak zamieścić — zdaniem dyskutantów — krótką informację o czasie i miejscu odprawienia synodu, jego uczestnikach i przebiegu. Ks. J. Krukowski poddał pod dyskusję sprawę tytułu dzieła, które ma być opracowywane i wydawane. Wersja ks. T. Żebrowskiego — *Concilia Poloniae — series nova*, została zaaprobowana przez uczestników.

Myśl podana w projekcie, by uchwały synodów poszczególnych diecezji były opracowywane i wydawane przez kanonistów i historyków w nich pracujących lub zainteresowanych tymi diecezjami, została zaaprobowana przez uczestników. Praca tych grup byłaby kierowana przez wąski, mały zespół redakcyjny. Wydawcami źródeł będą ci, którzy będą przeprowadzać kwerendę, obróbkę tekstu i przygotowanie go do druku (ks. H. Wojtyska). Na zakończenie obrad została powołana grupa robocza, w skład której weszli: ks. bp prof. dr. hab. Walenty Wójcik, ks. prof. dr. hab. Stanisław Librowski, ks. prof. dr. hab. Józef Krukowski — dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego, ks. prof. dr. hab. Bolesław Kumor, ks. prof. dr. hab. Henryk Wojtyska, ks. doc. dr. hab. Edmund Przekop, ks. doc. dr. hab. Wojciech Góralski, ks. dr Alojzy Szorc, ks. dr Tadeusz Krahel, ks. Antoni Okrzesik, ks. dr Tadeusz Pierson, ks. dr Henryk Karbownik. Owocność obrad sympozjum ujawni się dopiero w praktyce za kilka lat, lecz teraz wzbudziło ono zainteresowanie tą problematyką, które wyraziło się w zobowiązaniach przystąpienia do współpracy nad edycją zbioru uchwał synodalnych.